

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2009 vp

Hallituksen esitys Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen välillä vastavuoroisista puolustushankinnoista tehdyn pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laiksi mainitun pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä huhtikuuta 2009 lähettänyt puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen välillä vastavuoroisista puolustushankinnoista tehdyn pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laiksi mainitun pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 25/2009 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikön päällikkö, kaupallinen neuvos Arto Koski, vanhempi hallitussihteeri Tarja Jaakkola ja vanhempi hallitussihteeri Anna Korhola, puolustusministeriö
- yksikön päällikkö, lainsäädäntöneuvos Päivi Kaukoranta, ulkoasiainministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen välisen pöytäkirjan vastavuoroisista puolustushankinnoista sekä lain pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Pöytäkirjalla sovitaan puolustushankintoja ohjaavista periaatteista sekä niihin sovellettavista menettelyistä. Pöytäkirjaa sovelletaan Suomen puolustusministeriön ja Yhdysvaltojen puolustusministeriön hallinnonalojen tutkimus- ja tuotekehitystyön hankintoihin sekä tavara- ja palveluhankintoihin. Pöytäkirjalla korvataan vuonna 1991 Suomen ja Amerikan Yhdysvalto-

jen välillä tehty sopimus puolustusmateriaalin hankintoja koskevista vastavuoroisista periaatteista.

Pöytäkirjan voimaantulo edellyttää, että Suomen tasavallan hallitus ilmoittaa Amerikan Yhdysvaltojen hallitukselle, että se on saattanut loppuun pöytäkirjan voimaan saattamiseksi tarvittavat kansalliset toimenpiteet. Pöytäkirja tulee voimaan edellä mainitussa ilmoituksessa mainittuna päivänä. Pöytäkirjan voimaansääntämislaki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun pöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Puolustusvaliokunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen välillä vastavuoroisista puolustushankinnoista tehdyn yhteistyöpöytäkirjan (Memorandum of Understanding, MoU) hyväksymisestä sekä laiksi mainitun pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteistyöpöytäkirjan on tarkoitus voimaan tullessaan korvata Suomen ja Yhdysvaltojen välillä vuonna 1991 tehty sopimus puolustustusmateriaalin hankintoja koskevista vastavuoroisista periaatteista (SopS 94/1991). Valiokunta huomauttaa, että puolustusalan yhteistyö Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on oleellisesti laajentunut vuoden 1991 jälkeen. Valiokunta pitääkin luontevana kahdenvälisen sopimusjärjestelyjen ajan tasalle saattamista. Asiantuntijakuulemisissa kävi ilmi, että Suomi on ollut sopimusjärjestelyjen uudistamisessa aktiivinen osapuoli.

Saadun selvityksen mukaan yhteistyöpöytäkirjoilla tarkoitetaan kansainvälisissä suhteissa osapuolten keskinäisen poliittisen yhteisymmärryksen ilmaisevia asiakirjoja, jotka pääsääntöisesti tehdään ministeriöiden nimissä. Suomi on saadun selvityksen mukaan tehnyt puolustusalan MoU-järjestelyjä kaikkien keskeisten unionimaiden ja muun muassa Sveitsin kanssa, ja yhteistyöpöytäkirjat muodostavat kahdenvälisen materiaaliyhteistyön perustan puolustushallintojen välillä.

Asiantuntijat korostivat, että asiakirjan nimikkeellä ei ole ratkaisevaa merkitystä sen kysymyksen arvioimisessa, onko sopimusta pidettävä valtiosopimuksena. Ratkaisu tehdään asiakirjan sisältöä ja siinä käytettyjä muotoiluja ja osapuolten tahtoa kokonaisuutena arvioiden. Sekä aiempi, vuoden 1991 sopimus että nyt kä-

siteltävänä oleva yhteistyöpöytäkirja ovat oikeudellisesti sitovia asiakirjoja, jotka Suomessa tulee käsitellä valtiosopimuksina. Saadun selvityksen mukaan yhteistyöpöytäkirjasta aiheutuvat velvoitteet toteutetaan sopimuspuolten oikeusjärjestelmän puitteissa edellyttämättä muutoksia olemassa olevaan kansalliseen lainsäädäntöön.

Yhteistyöpöytäkirjan tavoitteet

Transatlanttisen yhteistyön tiivistäminen eri osa-alueilla on hallitusohjelman mukainen tavoite, ja hallituksen strategia-asiakirjassa mainitaan erikseen Suomen ja Yhdysvaltain materiaaliyhteistyötä käsittelevän pöytäkirjan allekirjoitus ja sopimuksen voimaan saattaminen sekä periaatejulistuksen allekirjoitus.

Saadun selvityksen mukaan nyt solmittavan yhteistyöpöytäkirjan keskeisenä tavoitteena on luoda edellytyksiä sotilaallisen huoltovarmuuden turvaaville ja taloudellisesti edullisille puolustusmateriaalihankinnoille. Nämä tavoitteet pyritään saavuttamaan kaupan esteitä poistamalla ja luomalla tasapuoliset kilpailumahdollisuudet hankinnoissa. Lisäksi tavoitteena on parantaa puolustusvoimien mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin ja materiaalin hankkimiseen kriisiaikana, puolustusmateriaalin hankinta- ja ylläpitokustannusten alentamiseen, yhteensopivuuden parantamiseen ja kotimaisen teollisuuden vientimahdollisuuksien parantamiseen. Valiokunta pitää erityisesti huoltovarmuusnäkökulmaa ja suomalaisen puolustusteollisuuden kilpailuedellytysten parantamista keskeisenä tärkeinä kysymyksinä uudessa sopimuksessa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen puolustusteollisuus voi yhteistyöpöytäkirjan hyväksymisen jälkeen kilpailla Yhdysvaltojen puolustushallinnon hankinnoista tasavertaisesti muiden unionimaiden kanssa, sillä Suomelle annettaisiin yleisvapautus niin sanotun Buy American Act -lain vaatimuksista. Tämä laki mahdollistaa Yhdysvaltain oman puolustusteollisuuden tuotteiden suosimisen ulkomaiseen

puolustusmateriaaliin nähden. Tällä hetkellä EU-maista vain Suomella ja Itävallalla on ollut tapauskohtainen poikkeama edellä mainitusta laista muiden unionimaiden Yhdysvaltain kanssa tekemien sopimusjärjestelyjen antaessa yleisvapautuksen lain vaatimuksista.

Yhteenvetona valiokunta toteaa, että nyt solmittavan yhteistyöpöytäkirjan ansiosta Suomen ja Yhdysvaltain väliselle kahdenväliselle puolustustarvikealan yhteistyölle saadaan aikaan ajantasaistettu ja laaja-alainen sopimusjärjestely. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhteistyöpöy-

täkirja saadaan suunnitellusti voimaan syksyllä 2009.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun pöytäkirjan

ja että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 9 päivänä kesäkuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Juha Korkea-aho /kesk
jäsen. Thomas Blomqvist /r
Hanna-Leena Hemming /kok
Reijo Kallio /sd
Saara Karhu /sd
Inkeri Kerola /kesk
Jaakko Laakso /vas

Juha Mieto /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Reijo Paa-janen /kok
Sirpa Paatero /sd
Sari Palm /kd
vjäs. Eero Akaan-Penttilä /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola.